

Ontwikkeling in de groep

Groepsdynamica bij kinderen en jongeren

Verdiepende vragen en opdrachten

Marianne Luitjes & Ilona de Zeeuw-Jans

Derde, herziene druk

Deze verdiepende vragen en opdrachten horen bij de derde druk van *Ontwikkeling in de groep* van Marianne Luitjes en Ilona de Zeeuw-Jans.

© 2011/2023 Uitgeverij Coutinho bv

Alle rechten voorbehouden.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Reprorecht (www.reprorecht.nl). Voor de readerregeling kan men zich wenden tot Stichting UvO (Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties, www.stichting-uvO.nl). Voor het gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal in knipselkranten dient men contact op te nemen met Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, www.stichting-pro.nl).

Eerste druk 2011

Derde, herziene druk 2023

Uitgeverij Coutinho

Postbus 333

1400 AH Bussum

info@coutinho.nl

www.coutinho.nl

Noot van de uitgever

Wij hebben alle moeite gedaan om rechthebbenden van copyright te achterhalen. Personen of instanties die aanspraak maken op bepaalde rechten, wordt vriendelijk verzocht contact op te nemen met de uitgever.

ISBN: 978 90 469 0821 1

NUR: 847

Hoofdstuk 1

Paragraaf 1.1

- 1 Neem de definitie van een groep van Luitjes en De Zeeuw-Jans en benoem bij elk onderdeel van deze definitie een voorbeeld passend bij de groep die jij begeleidt.
- 2 De verschillende groepen zijn in te delen in een drietal parameters: verplicht versus vrije keus, begeleid versus onbegeleid en ontspanning versus leren.
 - Op een schaal van 1 tot 10, waar bevindt jouw groep zich op de verschillende parameters?
 - verplicht versus vrije keus
 - begeleid versus onbegeleid
 - ontspanning versus leren
 - Wat betekent dit voor de kinderen/jongeren in jouw groep?
 - Wat betekent dit voor de begeleiding?
- 3 In hoofdstuk 1 worden de ontwikkelingsfasen van een groep beschreven (vorming, normering, bestorming, prestatie en opheffing). Beschrijf in welke fase jouw groep zich bevindt en motiveer je antwoord.

Paragraaf 1.2

- 1 De theorie van Erikson beschrijft de psychosociale ontwikkeling van kinderen en jongeren. Lees deze theorie door en beschrijf voor een kind/jongere uit de groep die jij begeleidt welk psychosociaal conflict dit kind of deze jongere doormaakt volgens de theorie en wat je daarvan herkent in de praktijk.
- 2 De theorie van Piaget beschrijft de cognitieve en spelontwikkeling. Beschrijf voor een kind/jongere uit de groep die jij begeleidt in welke ontwikkelingsfase dit kind of deze jongere zich volgens Piaget bevindt, motiveer je antwoord en licht dit toe met een voorbeeld.

Paragraaf 1.3

In hoeverre een groep heterogeen of homogeen is samengesteld, is afhankelijk van het gebied waar je naar kijkt. Beschrijf op welke punten de groep die jij begeleidt homogeen en op welke punten de groep heterogeen is qua samenstelling.

Hoofdstuk 2

Paragraaf 2.1

- 1 Beschrijf hoe jij de basisbehoefte ‘erbij horen’ per kind/jongere in de groep die jij begeleidt terugziet in het gedrag.
- 2 Er zijn verschillende opvattingen over het nut van groepen. Waarom nemen mensen eraan deel en waarom willen ze erbij horen? Beschrijf voor ieder kind / iedere jongere in de groep die jij begeleidt wat het nut voor dit kind of deze jongere is om eraan deel te nemen. Betrek hier ook de piramide van Maslow bij.

Paragraaf 2.2

- 1 In de theorie wordt beschreven welke factoren een groep aantrekkelijk maken. Geef weer welke factoren jouw groep aantrekkelijk maken voor de kinderen/jongeren.
- 2 Verschillende factoren bepalen of kinderen/jongeren een groep mogen binnentreden. Zie jij een (potentieel) populair kind / populaire jongere in de groep? Is er iemand die niet bij de groep hoort? Welke mogelijke oorzaak zie je hiervoor?

Paragraaf 2.3

- 1 Een groep wordt gevormd, al dan niet met aanwezigheid van een begeleider. Wanneer er een begeleider aanwezig is, kan deze een faciliterende functie op zich nemen. Beschrijf wat jij hebt ondernomen om de kinderen/jongeren uit jouw groep bij elkaar te brengen.
- 2 Beschrijf welke activiteit je kunt aanbieden om de kinderen/jongeren in jouw groep met elkaar in interactie te laten komen.

Hoofdstuk 3

Paragraaf 3.1

Regels, groepsdoelen en groepsnormen zijn onderdeel van de normeringsfase. Omschrijf voor jouw groep de volgende punten:

- Wat is het groepsdoel? Welke kinderen/jongeren hebben hier weet van?
- Welke groepsnormen zie jij in de groep?
- Wat vind jij zelf belangrijk (jouw waarden)?
- Zie jij groepsdruk? Motiveer je antwoord.

Paragraaf 3.2

De morele ontwikkeling wordt in de literatuur door zowel Piaget als Kohlberg beschreven. Welke stadia kom je tegen bij de kinderen/jongeren met wie je werkt? Hoe dien je hier rekening mee te houden?

Paragraaf 3.3

Welke spel- of werkvorm zou je kunnen inzetten in jouw groep om normen bespreekbaar te maken of bij te sturen?

Hoofdstuk 4

Paragraaf 4.1

In de bestormingsfase wordt duidelijk wie de baas in een groep wordt. Breng onderstaande aspecten voor jouw groep in kaart:

- 1 Hoe zie jij de basisbehoefte ‘invloed hebben’ in jouw groep bij de verschillende kinderen/jongeren terug?
- 2 Wat houdt sommige kinderen/jongeren tegen in het hebben van invloed?
- 3 Vul de conflicthanteringsstijlentest in en beschrijf in hoeverre de uitslag klopt met hoe jij handelt in conflictsituaties waarbij jijzelf betrokken bent.
- 4 Welke stijlen zie je bij de verschillende kinderen/jongeren terug?

Paragraaf 4.2

De identiteitsstatussen van James Marcia (1937) worden beschreven. Beschrijf de identiteitsstatus voor een adolescent met wie je werkt. Motiveer je antwoord.

Paragraaf 4.3

- 1 Beschrijf een situatie waarin je een conflict tussen kinderen/jongeren hebt mee-gemaakt. Beschrijf de rol die jij daarin genomen hebt. Licht vervolgens toe welke aanpak de theorie aanraadt voor dergelijke situaties. Komt deze overeen met de aanpak die jij gekozen hebt? Wat betekent dit in het vervolg voor jouw pedagogisch handelen?
- 2 Als begeleider kun je putten uit verschillende machtsbronnen: belonen, straffen, legitimiteit, deskundigheid en geliefdheid/populariteit. Welke machtsbronnen zet jij voornamelijk in? Hoe doe je dat?
- 3 Schets een situatie waarin je belonen hebt ingezet en een situatie waarin je straffen hebt ingezet. Wat maakt het verschil? Wat zegt de theorie hierover?

Hoofdstuk 5

Paragraaf 5.1

In de prestatiefase staat het samenwerken centraal. Breng onderstaande aspecten voor jouw groep in kaart:

- 1 In hoeverre zie je de behoefte aan persoonlijk contact bij de kinderen/jongeren terug? Lukt het bij iedereen? Waarom wel/niet?
- 2 Hoe wordt er samengewerkt tussen de kinderen/jongeren? Benoem de vaardigheden per individu.
- 3 Zie jij een wij-zij-gevoel?
- 4 Op welke deelidentiteit(en) spreek jij de kinderen/jongeren aan? En wat doet een eventuele andere begeleider van de groep?
- 5 Wat voor soort groep (positief, negatief, neutraal) is jouw groep?

Paragraaf 5.2

Faalangst is taakgebonden en kan positief of negatief zijn. Zie je negatief faalangstig gedrag bij kinderen/jongeren terug? Hoe uit zich dat? Hoe reageer jij daarop? Welke nieuwe positieve bijdrage zou je kunnen leveren?

Paragraaf 5.3

- 1 Om de prestaties te verbeteren, kun je de samenwerking optimaliseren. Wat heb jij gedaan om samenspel in de groep te bevorderen? Werkte dat? Welke werkvormen kun je inzetten om de samenwerking te bevorderen? Welke werkvormen ervaar jij als succesvol?
- 2 Hoe verloopt naar jouw idee de samenwerking met je collega's met betrekking tot jouw/jullie groep? Wat is het mogelijke effect daarvan op de groep kinderen/jongeren?

Hoofdstuk 6

Paragraaf 6.1

Is het voorgekomen dat een kind/jongere in jouw groep afscheid van de groep heeft genomen? Wat waren de redenen daarvoor? Hoe verliep het afscheid? Hoe heeft het kind / de jongere het volgens jou ervaren?

Paragraaf 6.2

- 1 Afscheid nemen van een groep kan verschillende gevoelens naar boven brengen. Hoe nemen kinderen/jongeren afscheid van jouw groep? Wat nemen de kinderen/jongeren van de groep mee? Zijn er rituelen? Welke rituelen ken je nog van je eigen afscheidsmomenten?
- 2 Zie jij signalen van eenzaamheid bij een groepslid?

Paragraaf 6.3

Afscheid kan begeleid worden en de overgang naar een nieuwe groep kan gefaciliteerd worden. Beschrijf wat jij een mooie/geschikte vorm vindt om afscheid van een kind/jongere te nemen.

Hoofdstuk 7

Paragraaf 7.1

- 1 In elke groep is een aantal vaststaande functies te onderscheiden. Beschrijf welke functies (Gielis et al.) jij ziet in jouw groep kinderen/jongeren.
- 2 Licht tevens toe welke rol (Belbin) jij vaak inneemt wanneer je met collega's samenwerkt.

Paragraaf 7.2

Verschillen in gender werken door in gedrag. Geef weer wat jij daarvan terugziet bij de kinderen/jongeren in jouw groep. Je kunt daarbij denken aan verschillen op het gebied van communicatie, spel en interesse. Hoe speel jij op deze verschillen in?

Paragraaf 7.4

Culturele verschillen hebben invloed op de groepsdynamiek. Welke culturele verschillen zie jij in de groep? Hoe uiten die zich? Hoe speel jij daarop in?

Paragraaf 7.5

Noem een voorbeeld waarin je in de communicatie met een groepslid of met de groep iets deed wat een niet-gewenst effect had op de kinderen/jongeren of op de begeleiding. Welke verklaring is daar volgens jou voor?

Hoofdstuk 8

Paragraaf 8.3

De groepsdynamiek van een leefgroep wijkt af van die van veel andere groepen omdat de kinderen/jongeren intensief met elkaar samenleven. In paragraaf 8.3 wordt een aantal thema's (soorten, leven, begeleiden en opvoeden) toegelicht. Beschrijf welke van de genoemde thema's je terugziet in jouw groep.

Hoofdstuk 9

Paragraaf 9.2

Vraag de Vragenlijst Interpersoonlijk Leraarsgedrag (VIL) aan via de Universiteit Utrecht en vul deze in: zie <https://www.uu.nl/organisatie/educatie/hoe-goed-is-de-relatie-van-nederlandse-leraren-met-hun-leerlingen> en <https://www.uu.nl/nieuws/zicht-op-docentgedrag>. Beantwoord daarna de volgende vragen:

- 1 De verschillende groepsleden stellen verschillende eisen aan de begeleider. Geef aan welke begeleidingsstijl jij toepast en in welke mate deze aansluit bij de behoeften van de kinderen/jongeren.
- 2 Welke opvoeding hanteer jij als begeleider?
- 3 Kun je aan gedrag van de kinderen/jongeren terugzien welke opvoedingsstijl thuis gehanteerd zou kunnen worden? Licht dit toe.